

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

بنیادهای کژ

در تاریخ نویسی معاصر ایران

مؤسسۀ فرهنگی هنری قدر و لایت

عنوان و نام پیداوار	: بنیادهای کفر در تاریخ‌نویسی معاصر ایران/ پژوهش و تالیف موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت.
مشخصات نشر	: تهران: موسسه فرهنگ‌گردی قدر ولایت، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۵۳۴ ص، ۳۱۰/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۴۹۵-۵۱۰-۵
وصفت فهرست نویسی	: فیبا
پایداشتمان	: چاپ قلی کاب حاضر به صورت جلدی توسط همین انتشارات در سال ۱۳۸۵ منتشر شده است.
موضوع	: ایران -- تاریخ -- فرن ۱۲ ق. - ۱۴ -- تاریخ نویسی
موضوع	: Iran -- History -- 19-20th centuries -- Historiography
موضوع	: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. -- تاریخ‌نویسی
موضوع	: Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 -- Historiography
موضوع	: ایران -- تاریخ -- پهلویان، ۱۳۰۷-۱۴۰۴ق. -- تاریخ‌نویسی
موضوع	: Iran -- History -- Pahlavi, 1925-1978 -- Historiography
شناسه افزوده	: موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت DSR1۳۱۲/۴۹ ۱۳۹۶ زرهه ندک گرمه زرهه ندک موبی شماره کتابشناسی ملی ۴۶۲۹۱۰۵

بُنیادهای کژ

در تاریخ نہ یسے، معاصر ایران

پژوهش و تألیف: موسسه فرهنگی هنری قدرولایت
ناشر: موسسه فرهنگی هنری قدرولایت

بیوگرافی: دوم ۱۳۹۸ شماره ۱۰۰۰ / ۱ جلد

حر و فیضین: ظریفیان / لیتو گرافی: سحر حاب و صحافی: سفیر اردہاں

طراح جلد: امیر خلیلی، فرد

قیمت ۴۰۰۰ تومان

شابک: ۵-۵۱۰-۴۹۵-۹۶۴-۹۷۸

دفتر توزیع و پخش : خیابان پاستور - خیابان ۱۲ فروردین جنوبی - کوچه خاقانی پلاک ۸

تلفن: ٦٦٤٦٦٩٩٥٨ - ٦٦٤١١١٥١ - ٢٠٥ نمایش:

حائندگهای فعال د استانها و شهرستانها:

Digitized by srujanika@gmail.com

Digitized by srujanika@gmail.com

تهران انتشارات مسیح امیر ۰۷۹۱ ۲۲۷۸۲۷۵ - ۰۷۹۱ ۲۲۷۶۴۷۰ تهران چاپ نشر بین الملل ۸۸۹۷۹۰۷۸ - ۰۷۹۱ ۲۲۷۶۴۷۰ چهلم

شیراز-۰۷۱۱۲۳۵۹۰۲۳- شیراز-۰۷۱۱۶۲۳۴۷۸۴۳- شیراز-۰۷۱۱۶۲۳۶۶۲- شیراز-۰۷۱۱۶۲۷۲۲۷۲- شیراز-۰۷۱۱۸۲۰۷۹۷- قم-۰۷۱۱۲۷۸۴۹۴۰-۱

مشهد-۲۲۳۶۰۷۸-۰۱۱۲۲۳۶۷۷۷-یزد-۰۹۴۵۰۲۲-مشهد-۰۹۱۱۲۲۳۶۴۰-یاسوج-۰۹۱۲۲۳۶۴۰-مشهد-۰۹۱۱۲۲۳۶۷۷۷-یزد-۰۹۱۱۲۲۳۶۰۷۸

نشانی پست الکترونیکی: www.ghadr110.ir

فهرست مطالب

فصل نخست

۱۱ ..... تاریخ و تاریخ‌نویسی

فصل دوم

۱۵ ..... لیرالیسم و تاریخ‌نویسی

فصل سوم

۲۵ ..... مارکسیسم و تاریخ‌نویسی

فصل چهارم

۳۹ ..... اسلام و تاریخ‌نویسی

فصل پنجم

۶۳ ..... ریشه‌ها و راه‌های تاریخ‌نویسی نو در ایران

فصل ششم

۸۳ ..... شرق‌شناسی و تأثیر آن در تاریخ‌نگاری معاصر

فصل هفتم

۱۰۳ ..... خواب در سایه سلسله‌ای خراب

فصل هشتم

۱۵۷ ..... بیدارباش

فصل نهم

۲۱۵..... به سوی کُشتارگاه

فصل دهم

۲۵۵..... چراغها را شکستند

فصل یازدهم

۲۸۵..... جمهوری شاهنشاهی رضاخان قدر!

فصل دوازدهم

۳۰۳..... دادخواهی و بیداد

فصل سیزدهم

۳۲۳..... رازهای نهفته در تاریخ یک جنبش

فصل چهاردهم

۳۳۵..... خیانت بازار استعمار برای پاره پاره کردن سرزمین ایران

فصل پانزدهم

۳۸۳..... دکتر مصدق، آیت الله کاشانی و جنبش ملی کردن نفت

فصل شانزدهم

۴۴۹..... گهواره‌ای برای یک انقلاب

فصل هفدهم

۴۶۵..... آنگاه که کژاندیشان تاریخ می‌نویسند

برخی از منابع و کتاب‌ها شناخت بنیادهای کژ در تاریخ‌نویسی معاصر

ایران

پیشگفتار

بحث قابل توجهی از متون جدید تاریخی منتشر شده در دوران معاصر ایران را کتاب‌هایی پرکرده‌اند که تاریخ‌نویسان غربی یا تاریخ‌نویسان غرب‌زده ایرانی و فارسی‌زبان، در گردآوری، پرداخت، تألیف و نشر آنها نقشی بسیار بنیادی داشته‌اند. نام صدھا پژوهشگر، نویسنده، مترجم و ناشر فعال در ایران را می‌توان نام برد و از دهدھا تاریخ‌نویس و شرق‌شناس اروپایی در این میدان می‌توان یاد کرد. در گذرگاه چندین دهه پیاپی، فرهنگ و آیین و نسل‌های جویای دانش و حقیقت ما، زیر رگبارهای بی‌امانی از متون ذکر شده قرار داشته‌اند. اکنون که پس از آن دھه‌های انباسته از ترجمه و رونویسی متون دیگران - که ادعای ایران‌شناسی و بازتاب تاریخ و سرگذشت مردم و سرزمین ایران را داشته‌اند - بسیاری پرسش‌های پاسخ داده نشده را در دامن روزگار خویش، انباسته برهم می‌بینیم. امروز، که پس از سپری کردن دوران‌های حاکمیت استبداد و استعمار - هم استعمارکنه و هم نو - در آستانه شکوفایی حاکمیت انقلابی - اسلامی مردم ایران، بر سرنوشت اجتماعی و فرهنگی خود پاگذاشته‌ایم، باید عرصه دیالوگ، نقادی و افق‌گشایی بسیاری از میدان‌های علمی و فرهنگی مردم کتابخوان و دوستداران نقد فکری، به‌ویژه نسل آینده‌دار انقلاب اسلامی را فراهم کنیم.

تاً کید حکیمانه رهبر انقلاب، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، بر امر حرمت

نهادن به اندیشه و نقد آزاد و سالم اندیشه‌ها نیز از آن رو بوده است که باید از هسته محدود و کم عمق شعارزدگی محض و گریز از کار علمی به درآیم و بنیه علمی کارآوران عرصه‌های علوم گوناگون و نیز بارآوران فرهنگ ایرانی - اسلامی را در این روزگار پر از دشواری و برخورد آراء، پاس داریم. اسلام ناب محمدی ﷺ، اسلام ناب امام علی بن ابی طالب علیهم السلام و اسلام امام جعفر صادق علیهم السلام کار کردن در ژرفای معادن دست‌نخورده اندیشه و نقد علمی بوده است و هماره چنان خواهد بود. امام صادق علیهم السلام فرمایند: «حیات عالم و علم به نقد وابسته است.» باید آستین‌ها را برای اجرای رهنمودهای قرآن، پیامبر، امامان بزرگ و رهبری فرهیخته انقلاب اسلامی ایران بالا زد و برخورد های مغرضانه عالم‌نماهای سیاست‌پیشه را که حرف تازه درستی برای علم و عمل انسان روزگار ما ندارند، باکار پایه‌های اسلامی و انقلابی در وادی علم و نقد علمی پاسخی، بهنگام و بیدارگر داد. اسلام، کار را عبادت و دانش دانشمند را همطراز خون مجاهد راه خدا دانسته است. کوتاهی ما در این میانه، نابخشودنی است. باید کارهایی کرد، کارستان. باید به گسترش دانش برق و میدان‌گشایی برای نقد و نظر علمی ناب یاری رساند.

هنگامی که جهانخواران و مشاطه‌های دست به سینه استعمار کهنه و نو، تاریخ ما را جعل می‌کنند و گزارش این تاریخ را به شیوه‌هایی فریبند و گمراه کننده می‌نویسنده، باید ما به خود آیم و تبیین بهنگام و همه سویه این فریب و کثروی را، سرلوحه‌ی کار-عبادت- خود قرار دهیم و همچون مجاهدی که خون خود را در راه پیروزی حقیقت می‌افشاند، هر کدام از ما که برای پژوهش و نوشتمن تاریخ‌مان توانی داریم، جهاد خود را -که همانا جستجوی علمی و تبیین صادقانه حقایق و نوشتمن نانوشت‌هاست- با تکیه بر علم و توان نویسنده‌ی خود، پی بگیریم و راه‌های بسته و گره‌های دشوار را بگشاییم. از دست دادن یک لحظه و به هدر دادن یک نفس هم در پیشگاه

خداآوند، توجیه پذیر نخواهد بود. اگر ما در برابر این همه کار نابخردانه و ناعادلانه‌ای که در دنیای غرب و در میان غرب‌زده‌های ایرانی انجام می‌گیرد، نسبت به توان علمی و نقادی اهل قلم و اندیشمندان متعهد و حقیقت‌جو، بی‌تفاوت بمانیم و حتی به بهانه‌های گوناگون، راه حمایت - همان حمایتی را که رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی بر آن تأکید کرده‌اند - از اندیشمندان و نقادان توانمند عرصه علم و هنر و ادب و فرهنگ را در غبار فراموشی و تأخیر جا بگذاریم و کار امروز را - و بلکه کاری را که باید در دیروزهایمان انجام می‌دادیم - به فردا و پس فردا بیندازیم، دشمنان فرهنگ و تاریخ مسلمانان و ایران اسلامی، دمی رانیز از کف نمی‌دهند. آنها پژوهشگاه در پی پژوهشگاه، ناشر در پی ناشر، نویسنده در پی نویسنده و مترجم در پی مترجم ساخته و پرداخته‌اند، تا به ما چنان بنمایانند که ما همانیم که آنها نشان می‌دهند. در این میان، همه متعهدان به اسلام، انقلاب و ایران باید مسؤولیت پذیر باشند. باید زحمت کشید؛ باید مطالعه‌گسترده و دقیق آثار ادبی، هنری، فرهنگی و تاریخی نشریافته در جامعه و جهان خود را در برنامه روزانه کار فکری و نقادی خود گنجاند و با نظمی پیامبرگونه، به انجام و ثمردهی این برنامه همه روزه اهمیت داد.

اگر در دوران قاجار و پهلوی، دست دلاورانِ دین و فرهنگ و اندیشه‌ما، در کنج زندان‌ها و تبعیدگاه‌ها بسته بود، در دوران ظفرمندی انقلاب اسلامی، توجیه پذیر نیست که خردمندان و اندیشمندان ما در پیچ و خم‌گرفتاری‌های بیهوده زندگی روزمره سرگردان باشند و به جای خلق آثار فرهنگی و فکری، خموده و پژمرده دلشوره‌های گوناگون شوند. تأکید و هشدار و بیدارباش حضرت آیت‌الله خامنه‌ای و رهنمودهای ایشان در راستای حمایت از نخبگان، نباید حتی برای دمی دچار سهل‌انگاری و کاھلی شود. هویت ما را جعل و انکار می‌کنند؛ ما را جهان سوم، جهان پیرامونی، جهان عقب‌افتاده و

جهان خرافی و خردگریز نشان داده‌اند؛ به خودمان و فرزندانمان نیز این را می‌نمایانند. تاریخ ما را واژگونه می‌سازند تا ما هنگام جستجوی ریشه‌هایمان، دچار سرسام شویم. این، هم تاکتیک غرب و غرب‌زده‌هاست و هم استراتژی آنها. به هرگوشه‌ای از سرزمین‌های کهن ما مسلمانان سرک می‌کشنند، استاد و کتاب‌های کهن ما را همچون منابع مادی-نفت، گاز، مس، طلا، الماس، سنگ و چوب - به تاراج می‌برند و تعبیر و تفسیر واژگونه خودشان را از آن اسناد و کتب، به ما بازپس می‌دهند. در پس و پیش استعمارگران کهنه و نو، سپاهیانی از شرق‌شناسان و تاریخ‌نویسان جاعل، راهی سرزمین‌های مسلمین شده‌اند تا ما را مجبور کنند، چنان‌گمان بریم که کاری از دست خودمان برنمی‌آید؛ آنها بوده‌اند که کتیبه‌های باستانی ما را خوانده‌اند؛ آنها هستند که به ما می‌گویند دین از کجا آمده است و به کجا می‌رود؛ آنها یند که مدارس و مکتب‌خانه‌های سنتی ما را به تعطیلی کشانده‌اند و آموزشگاه‌های مدرن را در گوش و کnar تاریخ ما ساخته‌اند؛ آنها هستند که آزادی‌خواهان ما را در تاریخ معاصرمان شناسایی و معرفی می‌کنند و مرجعین تاریخ ما رانیز به خودمان بازمی‌شناسانند! به راستی، چه جای بُهت و غفلت، در برابر این یورش عملی و فکری استعمارگران غربی و نوکران غرب‌زده آنهاست؟ باید برخاست و در راه به پای داشتن میدان‌های نقادی علمی، فکری، ادبی، فرهنگی و تاریخی گام برداریم. نه‌راسیم از این که در فروضت‌های راه، نکند که ره تاریک و لغزان باشد. راه که برویم، ترسمان می‌ریزد. از صبوری ایوب و دلاوری مولای عارفان و اندیشمندان امام علی^{علی‌الله‌بیاموزیم}. شعارهای تاریخ مصرف‌دار خوب است، اما در برابر سیلاب تحقیق و باژگونه‌سازی‌های شبه علمی عالم‌نماهای غربی و غرب‌زده، جای قلم و استدلال و کتاب رانمی‌گیرد. کتاب می‌ماند. کتاب مخاطبان ویژه دارد، اما همین مخاطبان ویژه هستند که می‌توانند فرداهای علوم و اندیشه‌یک قوم، یک سرزمین و حتی یک جهان را

رقم بزند. همان‌گونه که امام علی علیه السلام فرموده‌اند و چه زیبا هم تصویر کرده‌اند: «فرصت‌ها همچون ابر از افق زندگی ما می‌گذرند...» و این ماییم که باید پیام مولا و سرور اندیشمندان را دریابیم.

شایسته نیست در سرزمین‌هایی اسلامی، که روزگاری عظیم‌ترین دانشگاه‌ها و کتابخانه‌های جهان را داشته‌اند، اما چشمنان به دست سیاحان، شرق‌شناسان و تاریخ‌نویسان غربی و غرب‌زده باشد و از لاک خموشی خود برون نیاییم و نگوییم: ما نیز می‌خواهیم تاریخ خودمان را، دست کم تاریخ معاصر و نه چندان دور خودمان را از نو و با دیدگانی هوشیار و نکته‌سنجد دریابیم و سدی در برابر سیلا布 کتاب‌های عالم‌نماهای غربی و غرب‌زده بندیم، و آثار وارداتی را از دریچه‌های نقد و سنجش خردمندانه خود عبور دهیم و آن‌گاه حقایق را پذیریم و دروغ‌ها را پس برآوریم. در فصول بعد نیز در این باره‌ها بیشتر خواهیم نوشت. بازگویی دردها و آرمان‌ها، بار خستگی و شکستگی را فرومی‌اندازد و پایی پیش رفتن را چالاک‌تر و مطمئن‌تر می‌کند. تکرار بهنگام و برانگیزنده این نکته‌ها که در این پیشگفتار برشمردیم، هم یاد آورند و هم برانگیزنده ما در راه پی‌گیری هرچه مشتاق‌تر موضوع این اثر خواهد بود.

مؤسسه فرهنگی هنری قدر و لایت